

Bildande av Gänsbergets naturreservat i Ludvika kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 7 kap. 4 § i miljöbalken (1998:808) att förklara det område som avgränsats på bifogad karta, bilaga 2, som naturreservat. Naturreservatets slutliga gränser utmärks i fält.

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet (se *föreskrifter*).

När föreliggande beslut vunnit laga kraft upphävs i sin helhet Länsstyrelsens beslut om samrådsområde enligt 20 § naturvårdslagen (1974:1025) och 20 § naturvårdsförordningen (1976:484) från 1990-10-17, dnr 2323-7059-89.

Länsstyrelsen fastställer härmed skötselplanen, enligt bilaga 4, med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd till miljöbalken. Skötselplanen innehåller även beskrivningar i enlighet med 17 § nyssnämnda förordning för Natura 2000-området SE0620306 Gänsberget och ersätter bevarandeplanen för Natura 2000-området Gänsberget, fastställd 2005-08-12 av Länsstyrelsen enligt 17 § Förordningen om områdesskydd (dnr 511-8223-2005). Naturvårdsförvaltare ska vara Länsstyrelsen i Dalarnas län

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Gänsberget
Kommun	Ludvika
Län	Dalarna
NVR id	2047682
Natura 2000-beteckning	SE0620306
Lägesbeskrivning	Naturreservatet ligger 26 km NV om Ludvika, 11 km V om Nyhammar
Naturgeografisk region	30a, Norrlands vågiga bergkullterräng med mellanboreala skogsområden
Huvudsaklig karaktär	Barrblandskog och myr med rik flora
Förvaltare	Länsstyrelsen i Dalarnas län
Fastigheter	Ludvika skog 1:30, ägs av staten genom Naturvårdsfonden.
Rättigheter	Vägservitut till förmån för Ludvika Skog 1:2 resp. 1:28 (Nr 2085-2185.1 och 2085-1525.1)
Lantmäteriärende	W 13731
Areal	Total areal: 52,4 ha Landareal: 52,4 ha Produktiv skogsmark: 44,7 ha

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och att skydda, vårda och återställa värdefulla naturmiljöer samt att skydda och säkerställa livsmiljöer för skyddsvärda arter. Områdets naturskog och andra ingående naturmiljöer samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och bevarandet av naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses genom:

- Syftet ska nås genom att skogsmark, myr och övriga naturmiljöer med dess flora och fauna utvecklas fritt.
- Om uppföljning visar att behov föreligger ska åtgärder vidtas för att gynna arterna guckusko och kalkkärrsgrynsnäcka som båda ingår i EU:s art- och habitatdirektiv.
- Om uppföljning visar att de rödlistade, kalkgynnade svamparterna har negativ populationsutveckling ska åtgärder vidtas för att gynna dessa arter.
- Åtgärder vidtas för att underlätta allmänhetens besök.

Skäl för beslut

Huvuddelen av området äger den naturliga skogens artsammansättning och ekologiska funktion. Området är variationsrikt både vad gäller trädens trädslagsblandning, åldersfördelning och dimensioner. Det finns ställvis mycket död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Kalkpåverkan ger upphov till örtrika skogstyper samt artrika kärr, så kallade extremrikkärr. Sammantaget ger detta goda förutsättningar för stor artrikedom både bland växter och bland djur.

I området finns skyddsvärda arter såsom marksvamparna violgubbe, blek fingersvamp och brödtaggsvamp samt vedsvamparna rynkskinn och gulporig ticka, alla rödlistade som sårbara.

Gänsberget är ett utpekat Natura 2000-område. De dominerande naturtyperna är västlig taiga och rikkärr. Förekomst finns av Natura 2000-arterna guckusko och kalkkärrsgrynsnäcka.

För att områdets naturvärden ska bevaras måste det undantas från skogsbruk och skyddas från hydrologisk påverkan.

Föreskrifter

För att säkerställa syftet med naturreservatet förordnar Länsstyrelsen att nedan angivna föreskrifter skall gälla. Föreskrifterna gäller utöver vad som gäller enligt lag eller annan författning.

A Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägaren och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. anordna upplag, gräva, schakta, dika, dämna eller på något sätt skada mark eller vatten,
2. avverka skog och utföra skogsvårdande åtgärd samt att upparbeta och ta bort dött träd eller vindfälle,
3. gödsla, återföra aska i gödningssyfte eller använda bekämpningsmedel,
4. anlägga mark- eller luftledning, uppföra ny byggnad, mast eller annan anläggning,
  - Vid jaktpass får enklare konstruktion av naturmaterial uppföras.
5. plantera in, så eller sätta ut växter, djur, eller andra organismer,
6. framföra motordrivet fordon i terrängen vilket gäller både barmark och snötäckt mark, med följande undantag:
  - Transportera ut älg, björn, hjort eller vildsvin med fordon som inte ger skador på mark eller vegetation.
  - För tjänstemän i sjukvårds-, polis- eller räddningsärenden. Insatsen ska omgående anmälas till Länsstyrelsen.
7. bedriva jakt med fälla, med följande undantag:
  - Jakt med fällor för att fånga mink.
8. utfodra djur, lägga ut åtel eller vidta andra åtgärder för att locka/samla djur till vissa platser, med följande undantag:
  - lämna den urtagna räntan från älg, rådjur och andra jaktbara arter.
9. upplåta korttidsjakt inom naturreservatet.

Vidare är det förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd:

10. sprida kalk.

B Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om markägare och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

För att tillgodose syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom naturreservatet:

1. utmärkning av naturreservatet, uppsättning av informationstavlor samt anläggning och underhåll av leder, anordningar och andra anläggningar för friluftslivets behov,
2. skötsel och restaurering genom utglesande avverkning eller skogsbete samt röjning för att möjliggöra stängsling inom område som framgår av karta, bilaga 4,
3. undersökningar för uppföljning av skötselplanen och naturreservatets syfte.

C Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken

C-föreskrifterna gäller även markägare och innehavare av särskild rätt då de inte nyttjar sin rätt att bruka marken.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. skada växande eller döda – stående eller omkullfallna – träd, stubbar och buskar, med följande undantag:
  - Insamling av löst liggande, mindre, torra grenar och kvistar i syfte att göra upp eld.
2. framföra motordrivna fordon i terrängen vilket gäller både barmark och snötäckt mark.

Vidare är det förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd:

3. gräva upp växter, plocka mossor, lavar och vedlevande svampar eller samla in djur (t.ex. insekter),
4. genomföra eller bedriva tävlingar, lägerverksamhet och andra större eller återkommande organiserade arrangemang.

Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § ska gälla omedelbart även om de överklagas. De träder i kraft vid datum som framgår i länets författningssamling, ett dokument som trycks i anslutning till det att beslutet är fattat.

Generella undantag från föreskrifter

Ovanstående föreskrifter under A och C utgör inte hinder för förvaltaren, eller den som förvaltaren utser, att utföra de insatser som behövs för naturreservatets vård och skötsel, och som framgår av föreskrifterna under B. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för uppföljning av bevarandemål och åtgärder, eller vid tillsyn.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för normalt underhåll av de vägar som syns på beslutskartan, bilaga 2. Innebörden av normalt underhåll av vägar förklaras i bilaga 5.

Förtydliganden av föreskrifter

I *punkt A6* regleras terrängkörning. Angående undantaget från föreskriften som handlar om uttransport av vilt ska begreppet ”skador” inte tolkas lika strikt som ”märken” vad gäller vegetationen. Transportvägar ska väljas med omsorg för att minimera mark- och vegetationsskador. Terrängkörning får aldrig medföra att hydrologiska förhållanden eller vattenkvalitet förändras.

I *punkt A9* förbjuds korttidsjakt. Med korttidsjakt avses dagkort och andra avtal kortare än ett år. Jaktutövarna ska ha en ingående kunskap om områdets naturvärden/skyddsbehov och vilka hänsyn som behöver tas vad gäller bl.a. jaktens omfattning och utövning. Jaktgäster accepteras endast om de medföljer nyttjanderättsinnehavare – d.v.s. de ska bedriva jakt tillsammans.

Punkt B2 innebär att åtgärder vid behov kan vidtas för att påverka skogen så att en mer betespräglad beståndsstruktur erhålls. Punkten medger att åtgärder för stängsling och

underhåll av stängsel utförs. Detta kan innebära att stängselstolpar slås ned, en enkel stängselgata röjs fram och att träd som hänger över stängselgatan dras ned.

I *punkt C3* förbjuds att utan Länsstyrelsen tillstånd gräva upp växter, plocka mossor, lavar och vedlevande svampar, samt att samla in djur. Matsvamp och bär får plockas i naturreservatet.

Dispens

Länsstyrelsen får enligt 7 kap. 7§ miljöbalken, om det finns särskilda skäl, lämna dispens från meddelade föreskrifter.

Beskrivning av området

Naturvärden

Gänsberget utgörs av en ganska brant sluttning som vetter åt sydväst. De övre delarna ligger på 335 meter över havet, medan de lägre befinner sig på ca 250 m. ö. h. Sluttningen är klädd med reslig granskog eller i torrare delar barrblandskog. Ett mindre källdråg finns i sluttningen, medan öppna kärr påträffas där marken planar ut nedanför sluttningen.

Skogen är gammal med ett stort inslag av torrträd samt här och var rikligt med liggande döda stammar, ofta be vuxna med krävande vedsvampar som exempelvis rynkskinn. Sluttningen är tydligt påverkad av kalkförande markvatten, något som ger upphov till en artrik flora med blåsippor, tibast och vårärt som karaktärsarter. Guckusko, underviol och kransrams är exklusiva inslag. I kalkbarrskogen trivs många sällsynta svampar, t.ex. violgubbe och olika taggsvampar.

Kärren är utbildade som så kallade extremrikkärr med det oansenliga halvgräset axag som karaktärsväxt. I kärren påträffas den sällsynta kalkkärrsgrynsnäcka.

Guckuskon lockar i blomningstid en hel del besökare, vilket ett litet nät av stigar vid förekomsten vittnar om.

Området har en lång historia av mänskligt nyttjande, främst troligen som betesskog för kreatur från byn Gänsen.

Markanvändning

I området är den pågående markanvändningen skogsbruk.

Planeringsbakgrund

Gänsberget är utpekad som särskilt bevarandeområde i det internationella Natura 2000-nätverket enligt 7 kap 27§ i miljöbalken. Syftet med Natura 2000-området SE0620306 Gänsberget är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna västlig taiga, rikkärr och skogbevuxen myr samt för arterna guckusko och kalkkärrsgrynsnäcka.

Gänsberget är utpekad som riksintresse enligt 4 kap 8§ i miljöbalken i egenskap av Natura 2000-område.

I den kommunala översiktsplanen (laga kraft 25 september 2013) finns Gänsberget med som ett område av riksintresse och Natura 2000-område. Att skydda området som naturreservat innebär ett säkerställande av riksintresset och Natura 2000-området.

Gänsberget omfattas inte av några områdesbestämmelser eller någon detaljplan.

Gänsberget är sedan år 1990 utpekat som samrådsområde med stöd av 20 § naturvårdslagen (1974:1025). I och med att naturreservatsskyddet har mer omfattande bestämmelser till skydd för naturmiljön upphävs samrådsområdet när föreliggande beslut vunnit laga kraft.

Ärendets handläggning

Guckuskon vid Gänsberget uppmärksammades redan på 1930-talet av Gunnar Lohammar, en välkänd dalabotaniker. Sören Nyström inventerade och beskrev området 1973, och det ingår i länets naturvårdsprogram från 1988. Ett skydd som samrådsområde enligt naturvårdslagen 20§ instiftades 1990, varefter det upptogs som Natura 2000-område 2005. I samband med olika inventeringar inom åtgärdsprogram för hotade arter och efter besök av svampkännarföreningen Skogsrisikan har områdets värde för svampar ytterligare befasts.

”Skogskommittén i Dalarna” begärde 1999 att området skulle skyddas som naturreservat. Detta skedde i samband med att diskussioner fördes mellan Länsstyrelsen, markägaren och Skogsstyrelsen om att skötsel eventuellt skulle krävas för att bevara guckuskon i området. Länsstyrelsen tog som en följd av diskussionerna beslutet att Gänsberget bör avsättas som naturreservat.

I samband med att en strategi för formellt skydd av skog i Dalarna togs fram blev det bestämt att oskyddade Natura 2000-områden på Bergviks marker skulle få reservatsskydd. Gänsberget fördes därför fram som förslag till det stora markbytesprojektet ESAB, där Sveaskog släppte bytesmark till stora bolag som i sin tur släppte naturreservatsmark till staten. Sommaren år 2014 gick bytesaffären mellan staten och Bergvik Skog AB igenom. Gänsberget var ett av de områden som bytte ägare och tillföll Naturvårdsverket i syfte att bli naturreservat.

Ett förslag till beslut har skickats på remiss till sakägare, myndigheter och intresseföreningar.

Västerbergslagens Naturskyddsförening ”gläds åt ett nytt naturreservat med bland annat guckusko i Ludvika kommun”. Skogsstyrelsen meddelar att de ”inte har något att erinra”. **Sveriges Geologiska Undersökning** ”avstår från att yttra sig”.

Ludvika kommun ställer sig positiv till bildandet av naturreservatet, men önskar en utökning av området i öst och sydväst. Kommunen pekar på ansamlingar av värdefulla arter som olyckligtvis har hamnat i de ungskogar som ligger strax utanför reservatets avgränsning. – Länsstyrelsen instämmer i beskrivningen av de naturvärden som ligger strax utanför den föreslagna reservatsgränsen. Skälet till nuvarande gränsförslag är områdets Natura 2000-avgränsning som har varit utgångspunkten i den markbytesaffär som ligger till grunden för fastighetsbildningen av reservatet i dess nuvarande form.

Länsstyrelsen bedömer det som olämpligt att ändra gränsen i detta skede, men kommer att kontakta markägaren till de berörda områdena för att påtala naturvärdena och föra en diskussion om hur dessa lämpligast kan värnas. Utfallet av samtalen får bli styrande för eventuellt ytterligare områdesskydd i anslutning till reservatet.

Jägareförbundet Dalarna påpekar att forskriften gällande korttidsjakt är onödig i ett reservat av så marginell storlek, särskilt med tanke på att självständig korttidsjakt förekommer mycket sällan i länet. – Länsstyrelsen hävdar att vikten av god lokalkännedom är stor med tanke på reservatets extra känsliga natur och att föreskriften därmed ändå är motiverad.

Dalarnas Ornitologiska Förening (DOF) ser det som mycket positivt att området skyddas som naturreservat och tillstyrker i huvudsak de föreslagna föreskrifterna och skötselplanen. Man påpekar dock att föreningens generella inställning är att fågeljakt inte ska tillåtas i våra naturreservat. Skälet till detta är att naturreservaten inom en snar framtid kommer vara öar i ett skogslandskap där gammal skog saknas. "Det logiska är då att låta dessa öar vara både fredade reproduktionsområden och födoområden mera generellt. Det är t.ex. inte rimligt att man under den traditionella toppjakten på tjäder under vintern ska kunna tömma reservaten på fåglarna. Det är bättre att se dem som områden som kan 'försörja' omgivande hårt brukade marker med fåglar. Naturreservatens gamla skogar har mycket stor betydelse för fågellivet." – Länsstyrelsens bedömning är att fågeljakten i området är av så ringa omfattning att den kan fortgå utan att nämnvärd påverkan sker på skogsfågelstammen. Reservatet är så litet att dess betydelse som spridningskälla torde vara marginell.

DOF noterar vidare att föreskrifterna som fångar upp framförandet av motordrivet fordon på snötäckt mark är mycket bra.

DOF ser en uppenbar risk med utplacering av saltstenar i reservatet med dess känsliga miljöer och arter. – Länsstyrelsen instämmer i detta och har tagit bort undantaget som medger utplacering av saltstenar. Med tanke på reservatets ringa storlek kan inte detta vara till problem för jaktvårdsutövaren.

DOF pekar slutligen på bekymret med vildsvin och att utfodring i reservatets närhet skulle kunna öka vildsvinsstammen lokalt och därmed öka vildsvinens påverkan på ett icke önskvärt sätt. – Länsstyrelsen instämmer i detta och har kompletterat texten på tillämpliga ställen i skötselplanen/bevarandeplanen.

Naturvårdsverket påtalar en oklarhet gällande upphävandet av det samrådsområde som finns för området. – Texten har justerats så att det klart framgår att samrådsområdet upphävs i sin helhet.

Naturvårdsverket tillstyrker i övriga delar beslut och skötselplan.

Motivering

Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa, eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat, (se 7 kap. 4 § miljöbalken).

Länsstyrelsen gör följande bedömning.

Det föreslagna området har mycket höga naturvärden. Det innefattar sällsynta och mycket skyddsvärda naturtyper och arter som betingas av kalkrikt markvatten. Områdets naturvärden är sådana att de kräver ett omfattande och långsiktigt skydd för att bevaras och utvecklas. Detta skyddsbehov tillgodoses bäst genom bildande av naturreservat. Beslutet följer de riktlinjer som gäller för Länsstyrelsens prioritering av områdesskydd.

För att skydda och sköta områdets natur- och friluftsvärden fattar Länsstyrelsen beslut om föreskrifter och fastställer en skötselplan. Föreskrifterna behövs för att naturreservatet ska uppnå sitt syfte och områdets naturvärdens ska bevaras för framtiden. För de gällande föreskrifterna finns ett antal undantag som främst syftar till att tillgodose allmänna intressen som sjukvårdstransporter, jakt och friluftsliv. Länsstyrelsen bedömer att dessa undantag inte kommer påverka områdets naturvärden i en sådan omfattning att syftet med naturreservatet åsidosätts.

Terrängkörning regleras i huvudsak i terrängkörningslagen, men förtydligas i föreskrift A6 och C2. Föreskriften syftar till att minimera skador på mark och vegetation. Vegetationen i området är känslig för markskador varför varken körning på barmark eller snötäckt mark är lämplig. I och med att området är så litet bedöms inskränkningen inte påverka jaktintresset eller friluftslivets intressen negativt.

Vid avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap. 25 § i miljöbalken bedömer Länsstyrelsen att inskränkningarna i enskilds rätt att använda mark eller vatten inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Ett permanent skydd av Gänsberget bidrar till uppfyllande av miljömålen Levande skogar, Myllrande våtmarker och Ett rikt växt- och djurliv.

Beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna för mark och vattenområden enligt 3 kap. miljöbalken samt den kommunala översiktsplanen.

Länsstyrelsen bedömer att de inskränkningar som sker i allmänhetens rätt att färdas och vistas i området är av sådan ringa omfattning att någon konsekvensutredning enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning inte behövs.

Av ovan redovisade skäl anser Länsstyrelsen Dalarna att Gänsberget ska avsättas som naturreservat.

Upplysningar

Vissa verksamheter och åtgärder kommer med stöd av föreskrifter som fattas i detta beslut enligt 7 kap 5,6 eller 30 §§ miljöbalken, omfattas av dispens eller tillståndskrav. Länsstyrelsen vill påminna om att vissa verksamheter och åtgärder m.m. utöver aktuella föreskrifter *även* kan omfattas av andra bestämmelser i miljöbalken eller av bestämmelser i annan lagstiftning.

Bestämmelserna i skogsvårdslagen och Skogsstyrelsens föreskrifter om bekämpning av skadeinsekter och tillvaratagande av skadad skog gäller ej inom naturreservatet, i den mån vad där sägs strider mot föreskrifterna i naturreservatet. Det innebär t.ex. att eventuella vindfällan och stormskadad skog ska lämnas orörda. Uppkommer insekts-skador på skog i anslutning till naturreservatet som en följd av att åtgärder för insektsbekämpning inte vidtagits inom naturreservatet ska frågan om ersättning bedömas enligt skadeståndsrättsliga regler.

Vid spontant uppkommen skogsbrand har markägaren ansvar för bevakning i den utsträckning som har beslutats av räddningsledaren efter avslutad räddningsinsats. Se 3 kap. 9§ i lagen om skydd mot olyckor (2003:778).

I och med områdets status som Natura 2000 gäller särskilda bestämmelser för tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling. Beslutet delges sakägarna enligt sändlista med delgivningskvitto.

Överklagan

Beslutet kan överklagas till Regeringen, Miljö- och energidepartementet, se bilaga 6 (formulär 6).

Detta beslut har fattats av landshövding Ylva Thörn. I den slutliga handläggningen deltog även jurist Sarah Bauer, funktionssamordnare Fredrik Sandberg, planhandläggare Joakim Olsson Syväluoma, funktionssamordnare Jemt Anna Eriksson och naturskydds-handläggare Lennart Bratt, den sistnämnde föredragande.

Ylva Thörn

Lennart Bratt

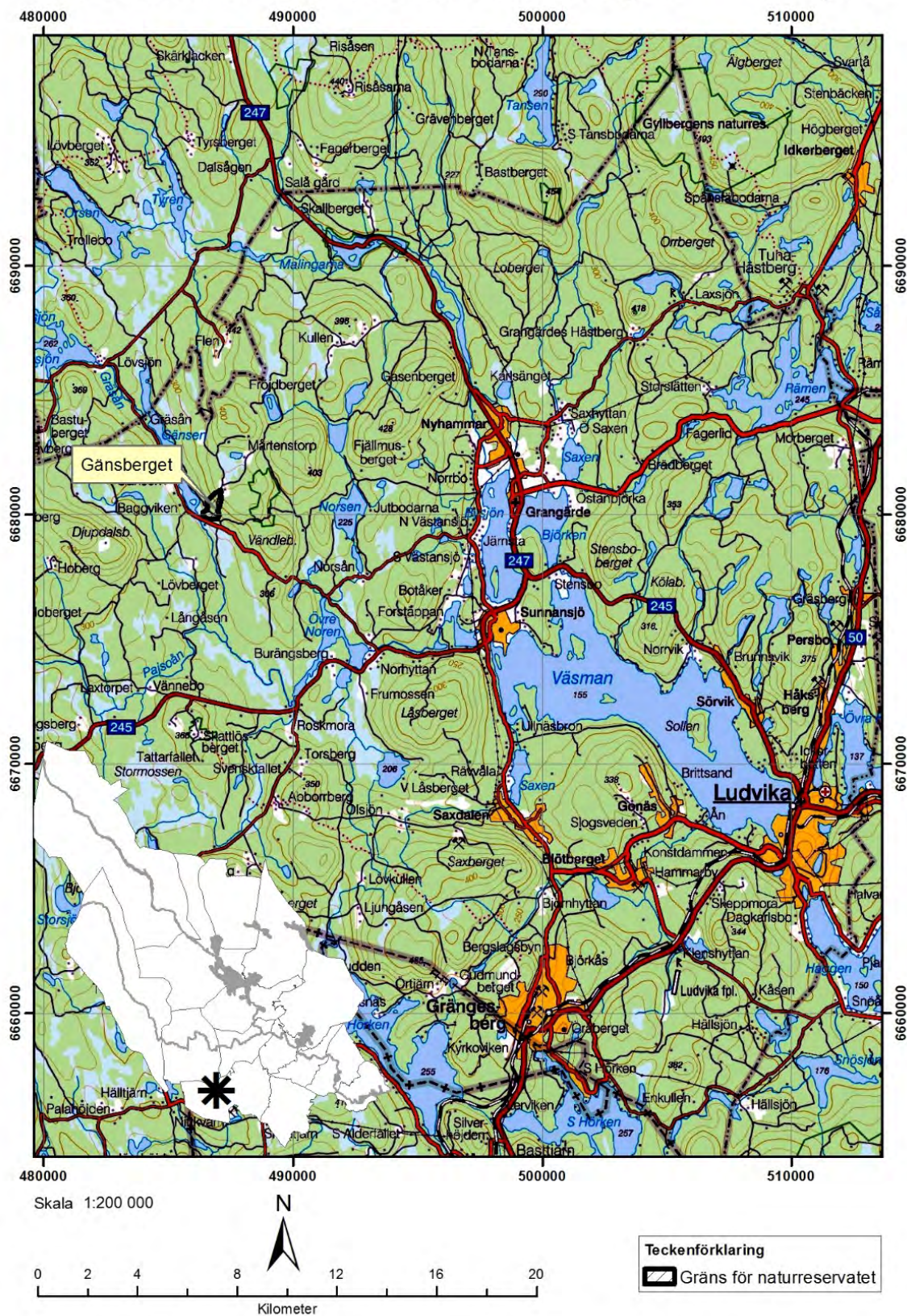
Bilagor:

Bilaga 1	Översiktskarta
Bilaga 2	Beslutskarta
Bilaga 3	Föreskriftskarta
Bilaga 4	Skötselplan
Bilaga 5	Förtydligande av skötsel av vägområde
Bilaga 6	Överklagningsformulär (markägare och sakägare)

Sändlista: (sändlista borttagen i webbversionen)

Översiktskarta naturreservatet Gänsberget

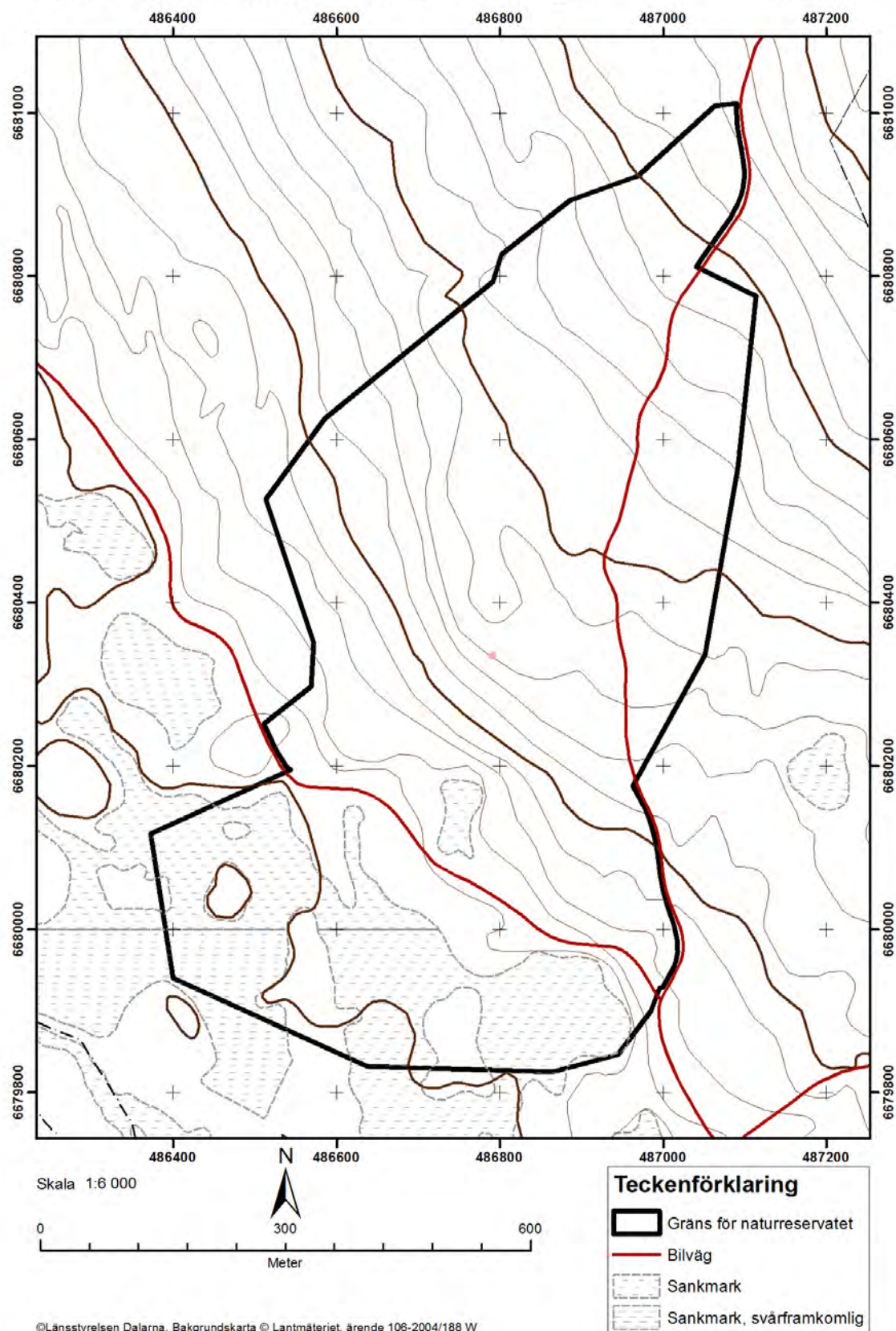
Bilaga 1

Beslutskarta naturreservatet Gänsberget

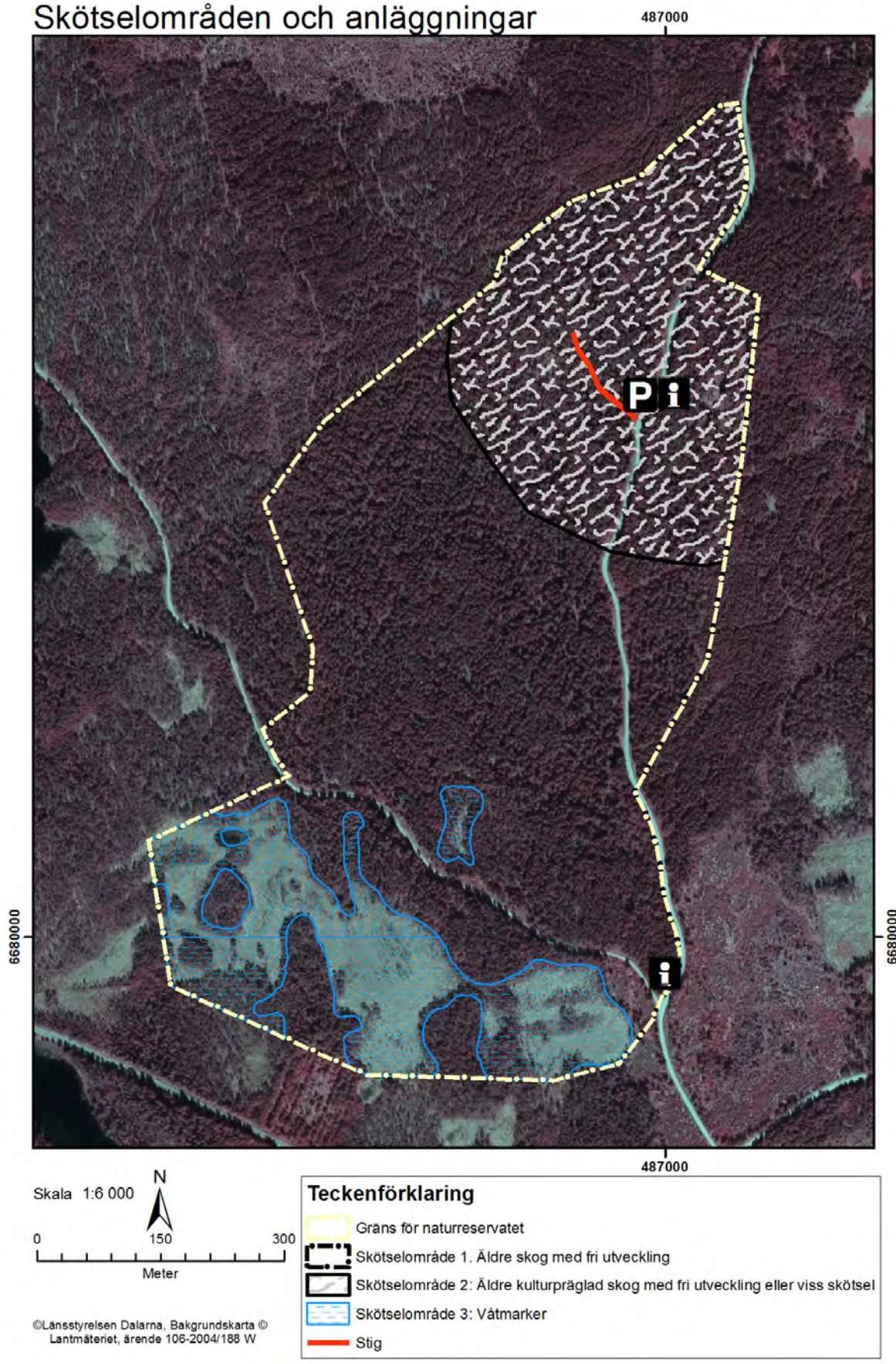
Bilaga 2

Naturreseptatet Gänsberget
Skötselområden och anläggningar

Bilaga 3

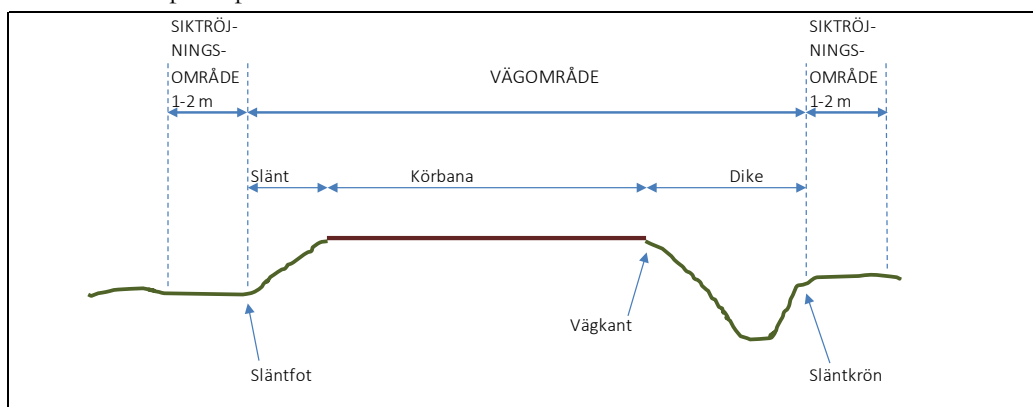
Bilaga 5

UNDANTAG FÖR VÄGHÅLLNING MED MERA

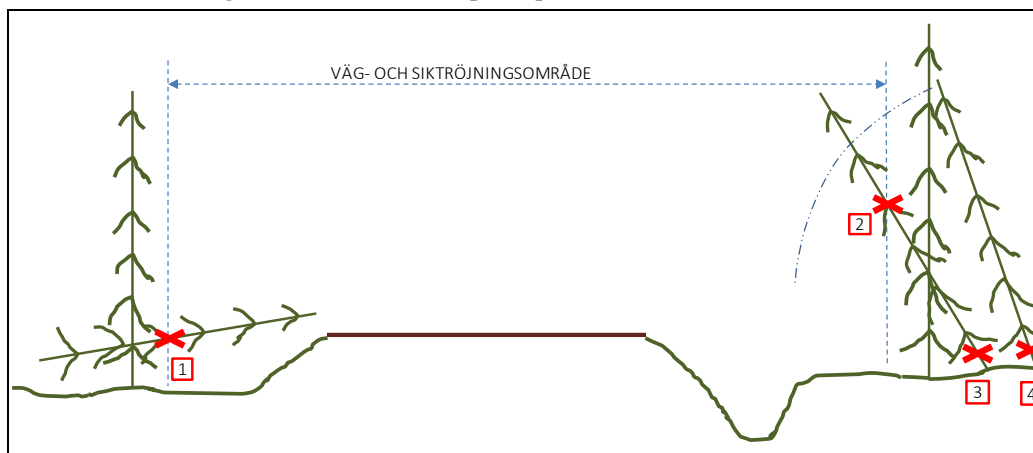
Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att inom vägområdet vidta alla för vägens bestånd och brukande erforderliga åtgärder såsom t ex dikning, hyvling, grusning, dammbindning, trädfallning, sly- och buskröjning, trumbyten, snöröjning och halkbekämpning.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren vidare rätt att fälla träd och röja sly och buskar utanför vägområdet, inom det s.k. siktröjningsområdet, intill en bredd av en meter där vägen är i huvudsak rak och intill en bredd om två meter i innerkurvor.

Definitioner av vägområde, siktröjningsområde och väganläggningens olika delar framgår av nedanstående principskiss.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att fälla och/eller kapa s.k. farliga kantträd mm, i enlighet med nedanstående principskiss.

Nedfallna träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas i gränsen för siktröjningsområdet (1). Lutande träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas vid gräns för siktröjningsområdet (2) alternativt vid rot (3). Lutande träd utanför siktröjningsområdet som riskerar att inkräkta i eller falla in i siktröjningsområdet och/eller vägområdet får kapas vid rot (4).

För samtliga fall gäller att fällda och/eller kapade träd, delar av träd mm, skall kvarlämnas i terrängen. Dock alltid utanför gräns till det s.k. siktröjningsområdet. Vid utförande av dessa åtgärder, liksom vid åtgärder för vägens bestånd och brukande i övrigt, skall väghållaren söka minimera åverkan i terrängen, d v s i möjligaste mån minimera skada på de naturvärden mm som naturreservatet syftar till att skydda.

Inför större arbeten, t.ex. efter omfattande stormfällning eller inför byte av vägtrumma/vägbro i vattendrag, bör länsstyrelsen underrättas i förväg om de planerade arbetena.

Skötsel- och bevarandeplan för naturreservatet och Natura 2000-området Gänsberget

Denna skötsel- och bevarandeplan ersätter bevarandeplanen för Natura 2000-området Gänsberget, fastställd 2005-08-12 av Länsstyrelsen enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd (dnr 511-8223-2005).

Innehåll

Administrativa data	3
Beskrivning av området	4
Geovetenskap	4
Biologi	5
Kulturhistoria	9
Jakt, fiske och övrigt friluftsliv	11
Infrastruktur	11
Natura 2000	11
Allmänt	11
Tillståndsplikt och samråd	11
Uttekade Natura 2000-naturtyper	12
Uttekade Natura 2000-arter	12
Bevarandesyftet med Natura 2000-området	12
Hotbild mot utpekade värden inom Natura 2000-området	14
Källförteckning	16
Avvägningar mellan bevarandevärden	18
Syfte med naturreservatet	18
Prioritering mellan bevarandevärden	18
Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	19
Skötselområde 1: Äldre skog med fri utveckling	19
Skötselområde 2: Äldre kulturpräglad skog med fri utveckling eller viss skötsel	20
Skötselområde 3: Våtmarker	21
Skötselområde 4: Värdefulla artförekomster	22
Skötselområde 5: Friluftsliv och anläggningar	27
Jakt (och fiske)	28
Dokumentation och uppföljning	28
Dokumentation	28
Uppföljning	28
Revidering av skötselplanen	28
Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	29

Beskrivningsdel

Administrativa data

Namn	Gänsberget
NVR id	2047682
Natura 2000-beteckning	SE0620306
Län	Dalarna
Kommun	Ludvika
Markslag: (uppdelning enligt Naturvårdsverkets rapport nr 5391)	
Tallskog	6,3 ha
Granskog	10,6 ha
Barrblandskog	12,3 ha
Lövblandad barrskog	9,5 ha
Triviallövskog	3,3 ha
Lövsumpskog	0,3 ha
Impediment och hygge	1,4 ha
Våtmark	7,8 ha
Vatten	0,1 ha
Totalt	52,4 ha
Rättigheter	Rätt till jakt enligt särskilt avtal till förmån för Bergvik Skog Väst AB Servitut <i>till förmån</i> för denna fastighet (naturreservatet): Väg: belastar Ludvika skog 1.2 Servitut som <i>belastar</i> denna fastighet: Väg och siktröjning samt rätt att bibe-hålla, nyttja och underhålla vägområdet samt siktröja utanför vägområdet inom det så kallade siktröjningsområdet till förmån för Ludvika skog 1:2. Väg till förmån för Ludvika 1:28
Bebyggelser och anläggningar	Saknas
Förvaltare	Länsstyrelsen Dalarna

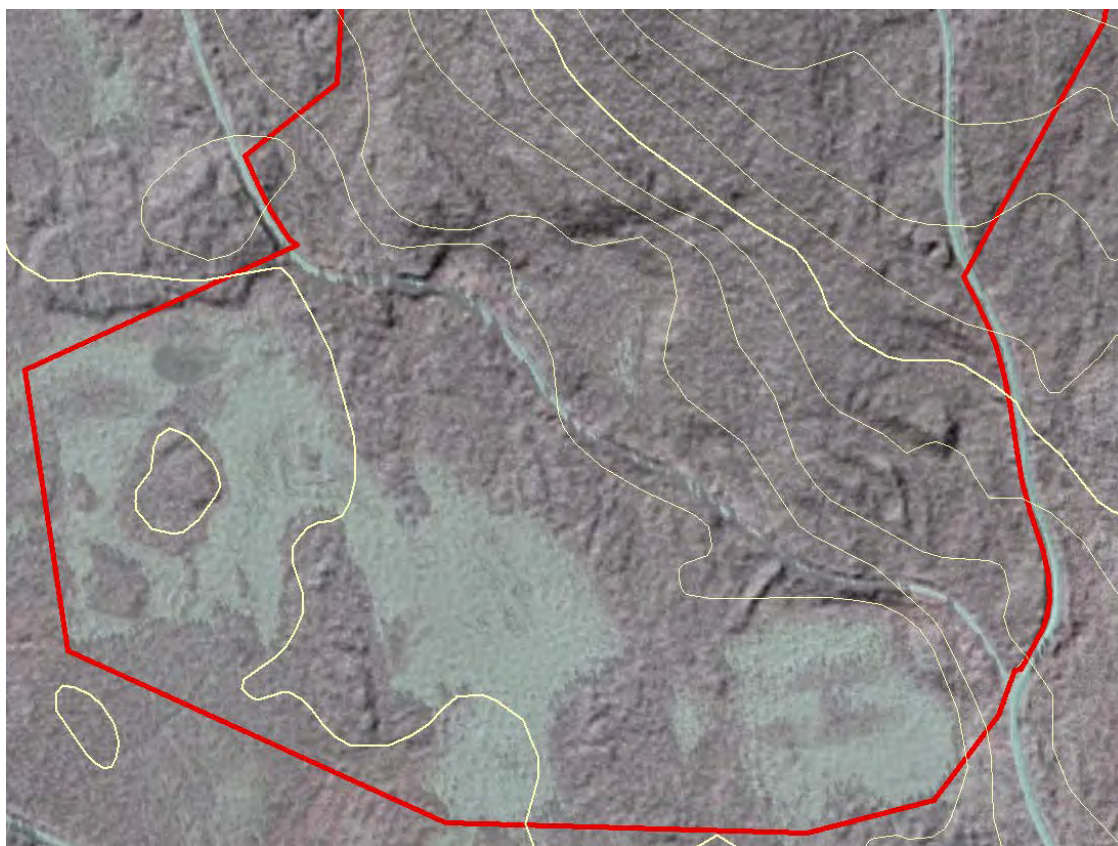
Beskrivning av området

Geovetenskap

Förutom de nedersta delarnas underlag av granit utgörs berggrunden av "dacit-ryolit", dvs metamorfa intrusiv- och ytbergarter med ursprung i den svekokarelska orogenesen, allt enligt SGU:s digitala berggrundskarta. Den äldre berggrundskartan (Hjelmqvist 1966) beskriver berggrunden som leptit med ett mindre område bestående av gabbro och diorit i den nordöstra delen av reservatet. Här framgår också att brytning av såväl kalk som kopparmalm har skett i områdets närhet. Strax norr om området ligger Gensgruvan som har varit föremål för intresse under senare år för dess innehåll av volfram.

Jordarten är sandig-moig morän med en mindre förekomst av grusigt isälvsediment i den sydöstra delen. Torv finns i de nedre, södra delarna. Av landformer märks ett område med kullig morän insprängt i torvmarken i väster. En isälvsränna är karterad att följa den västra gränsen i sluttningen som en av flera i sluttningen vidare norrut. Den ganska dramatiska topografin i de nedre delarna framgår av terrängskuggningsmodellen nedan. Särskilt i sydöst finns flera branter som bör vara spår av glacifluvial erosion. Vidare framgår moränkullandskapet i söder samt en liten, markerad rygg av okänt ursprung i anslutning till våtmarkerna. Den varierade topografin i de nedre delarna bidrar till stor variation i vegetationstyper.

Avrinningen sker diffust ner mot Gänsen och Gänsån utan att distinkta vattendrag uppkommer i sluttningen.

Biologi

Vegetation och flora

Skogen i Gänsbergets sluttning utgörs av gran- eller barrblandskog, i mindre omfattning av tallskog, den senare på torrare kullar och i moränbacklandskapet vid myrarna. Lövträd förekommer sparsamt, rikligare i fuktstråk och i anslutning till källmyren centralt i området. Ett sparsamt fältskikt av bärris präglar torrare delar, medan örtrika dråg påträffas i skogen där markvattnet är ytligt. Stora arealer saknar fältskikt och är helt dominerade av väggmossa, här och där med ett inslag av vidsträckta mattor av knärot.

De örtrika drågen härbärgerar områdets exklusiva arter, de som har gjort området känt bland växtintresserade. Guckuskon finns i ett mindre område, medan andra kalkberoende arter påträffas mer spridda. Blåsippa, vårärt, tibast, vispstarr, skogsvicker, skogsnycklar, skogsknipprot, grönkulla och underviol är exempel på sådana arter. Förekomsten av kransrams är originell både genom sin ymnighet och genom dess läge i utkanten av artens utbredningsområde.

Kärr finns dels nedanför sluttningen där marken planar ut, dels mitt i sluttningen i form av ett källbetingat backkärr. Kärren är tydligt kalkpåverkade, så kallade rikkärr. De nedre kärren, Gänsmossen, är i de delar som ligger vid foten av Gänsbergets sluttning ett vackert utbildat extremrikkärr dominerat av axag. Myren består i huvudsak av ganska likformiga fastmattor som ofta har ett betydande inslag av vitmossor, mest purpurvitmossa, men även fattigkärrsarter. Guldspärrmossa dominerar i bottenkiktet i delar som inte är vitmossepräglade. Inslag finns av späd skorpionmossa, korvskorpionmossa och maskgulmossa. Den säregna svampen myrjordtunga påträffas. Av kärlväxter märks, utöver axag, pors, blåtåtel, hirsstarr, dvärglummer björnbrodd och ängsnycklar. I söder finns ett större inslag av trädstarr. Inom källpåverkade delar växer gles och lågvuxen bladvass.

Backkärret är under igenväxning med björk och vide, men ännu finns öppnare ytor där blåtåtel och gräsull är framträdande. En fin liten källa mynnar i sluttningen öster om vägen. Här återfinns den starkt kalkkrävande klotuffmossan, *Palustriella falcata*.

Svampar

Gänsberget hyser några av de mindre krävande rödlistade vedsvamparna, t.ex. tallticka och rynkskinn, men även mer exklusiva vedsvampar som gulporig ticka och det mycket sällsynta bågknotterskinnet. Störst mykologiskt intresse tilldrar sig ändå de marklevande svamparna knutna till den kalkpåverkade granskogen. Karaktärsarter, och oerhört ymnigt uppträdande, är svavelrisk och fjällig taggsvamp. Violgubben som förekommer i stora mängder gynnsamma år är en på senare år uppmärksammas art med eget åtgärdsprogram. Olika fingersvampar, som blek fingersvamp och gultoppig fingersvamp samt flattoppad klubbsvamp, är ytterligare rödlistade svampar. Bland taggsvampar återfinns brödtaggsvamp, grantaggsvamp, svart taggsvamp, orange taggsvamp, gul taggsvamp, blå taggsvamp och dofttaggsvamp, alla rödlistade. Till detta kommer flera sällsynta spindlingar, t.ex. rostspindling och barrviolspindling.

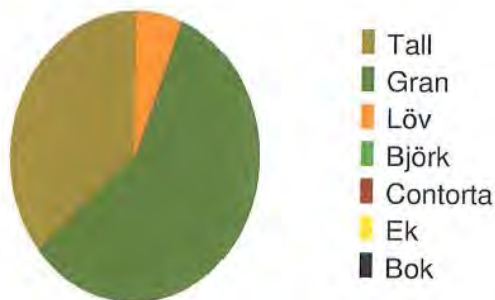
Bilderna på föregående sida visar överst ett drag i granskogen med ymnig förekomst av kransrams, där nedanför kalkpåverkad örtrik granskog med guckusko, blåsippa, vårärt, skogsviol och piprör. Foton: Lennart Bratt.

Skogstillstånd

Som framgår av avsnittet om kulturhistoria nedan så har skogen brukats som betesskog och i vissa delar har åkerbruk förekommit. Det gäller de övre, mer bebyggelsenära delarna, som också hyser den yngsta skogen idag. Här finns yngre granbestånd i självgallringsfas samt partier med stort inslag av björk. Längre ner i slutningen avlöser högstammig gran- eller tallskog av högre ålder, merparten äldre än 120 år. Viss skoglig data framgår av figurerna nedan. Av sentida skogsbruksinslag märks främst en del körspår i de övre delarna samt i delarna öster om vägen. Kanske har dessa körningar skett i samband med gallring eller uttag av vindfällan. I de nedre delarna finns inga moderna spår av skogsbruk, endast av äldre huggningar.

Virkesförråd

(exkl. hänsynsmark)	m3sk	%
Tall	6 419	36
Gran	10 233	58
Löv	1 085	6
Björk	0	0
Contorta	0	0
Ek	0	0
Bok	0	0
Totalt förråd	17 737	
Förråd per ha	412	

Ålderklassfördelning

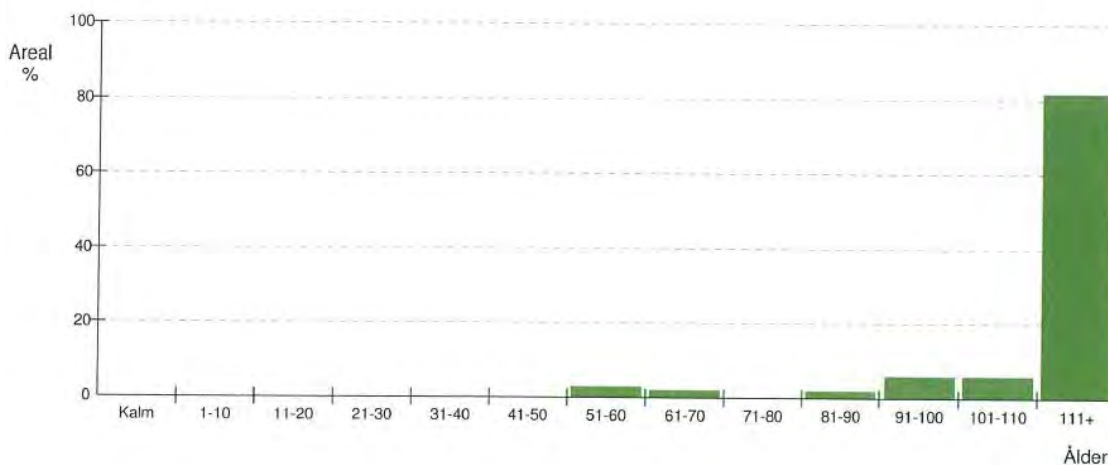

Diagram över skogsbeståndets ålder. Endast smärre areal kantskog är av lägre ålder.

Fauna

Områdets däggdjursfauna torde omfatta den för trakten typiska. Notabelt är dock dagens våldsamma framfart av vildsvin i markerna, något som beskrivs närmare under skötselområde skog nedan.

Även fågellivet är ordinärt, men observationer från områdets närhet av exempelvis slaguggla och gråspett gör det troligt att den förhållandevis opåverkade skogen gynnar den typen av fågelarter.

I rikkärren påträffas den krävande lilla kalkkärrsgrynsnäckan. Insektslivet är inte studerat, men kan i och med den stora mängden död ved förväntas hysa en intressant vedlevande insektsfauna med inslag av intressantare arter.

Gänsmossens rikkärr nedanför Gänsberget påvisades redan 1933 av G. Lundqvist i samband med kartläggningen av områdets jordarter. Henrik Waldén besökte kärret (och guckuskolokalen) 1960 och fann då de ovanligare snäckorna taggsnäcka och mindre skogsglanssnäcka. Kalkkärrsgrynsnäckan påträffades av Ted von Proschwitz vid besök 2011.

Värdefulla arter

Tabell över observerade rödlistade arter och Natura 2000-arter. Kategorierna följer ArtDatabanken 2015: VU - Sårbar, NT - Nära hotad.

Art	Vetenskapligt namn	Kategori
Landmollusker		
Kalkkärrsgrynsnäcka	<i>Vertigo geyeri</i>	NT, N2000
Kärlväxter		
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	NT
Guckusko	<i>Cypripedium calceolus</i>	N2000
Lavar		
Brunpudrad nållav	<i>Chaenotheca gracillima</i>	NT
Vedskivlav	<i>Hertelidea botryosa</i>	NT
Svampar		
Grantaggsvamp	<i>Bankera violascens</i>	NT
Flattoppad klubbsvamp	<i>Clavariadelphus truncatus</i>	NT
Barrviolspindling	<i>Cortinarius harcynicus</i>	NT
Rostspindling	<i>Cortinarius russus</i>	VU
Gulporig ticka	<i>Diplomitoporus flavescens</i>	VU
Violgubbe	<i>Gomphus clavatus</i>	VU

Orange taggsvamp	Hydnellum aurantiacum	NT
Blå taggsvamp	Hydnellum caeruleum	NT
Gul taggsvamp	Hydnellum geogenium	NT
Dofttaggsvamp	Hydnellum suaveolens	NT
Bågknotterskinn	Kneiffiella curvispora	VU
Tallticka	Phellinus pini	NT
Svart taggsvamp	Phellodon niger	NT
Rynkskinn	Phlebia centrifuga	VU
Blek fingersvamp	Ramaria pallida	NT
Gultoppig fingersvamp	Ramaria testaceoflava	NT
Brödtaggsvamp	Sarcodon versipellis	VU

Anm: "I kalkgranskogen finns det rikligt, åtminstone vissa år, av en mycket vacker och sällsynt korallfingersvamp. Den är en hotad art, vars namn man inte känner till eftersom artbegreppet inom fingersvamparna är oklart. Ett förslag är att den ska heta *Ramaria brunneicontusa* (VU) eller *Ramaria subtilis* ssp. *crassisporea*, eller helt enkelt ett nytt namn." (Hermansson i faktablad ur Ludvika kommuns naturvårdsplan).

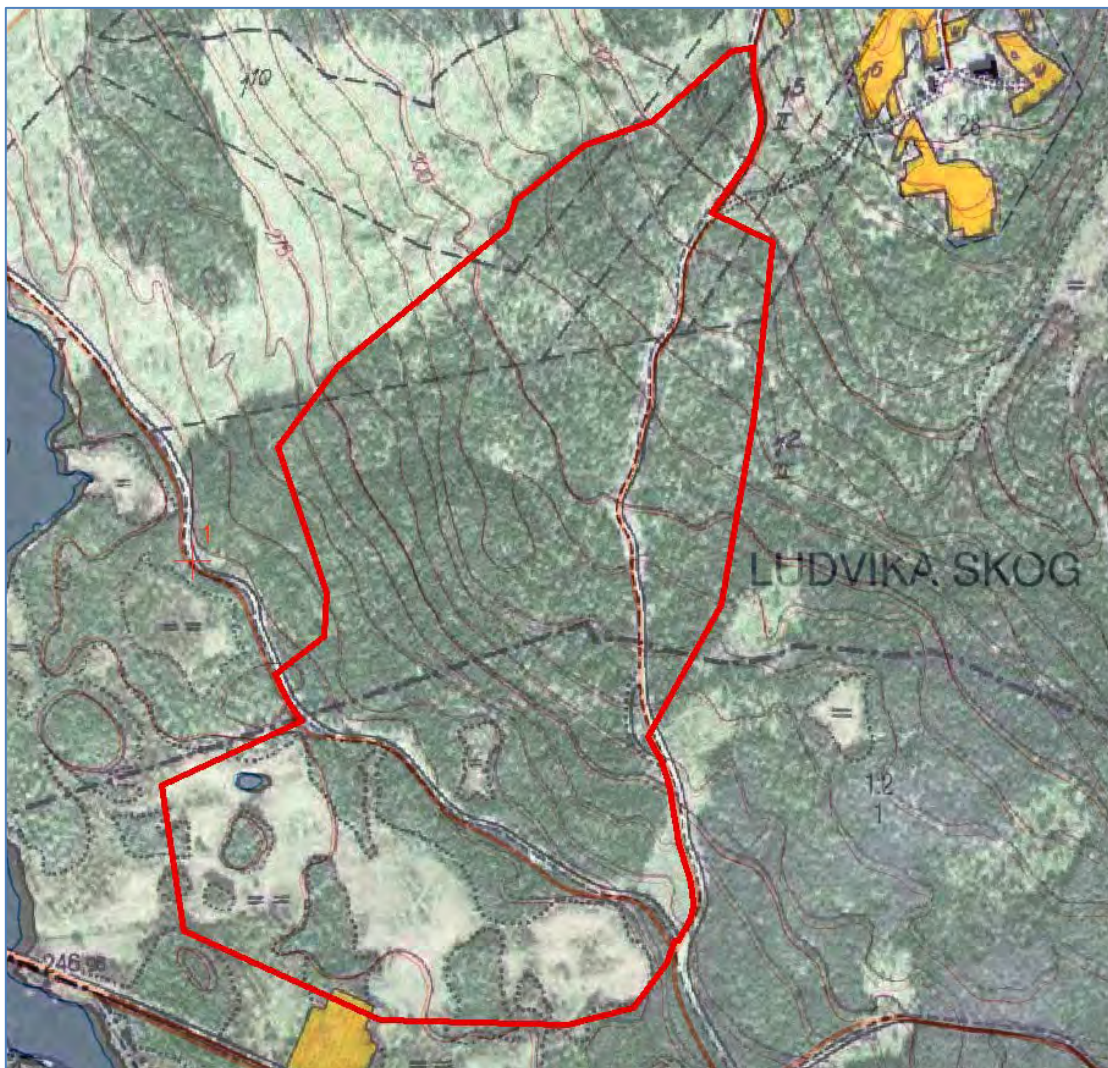

Kulturhistoria

Bosättningarna har enligt Grangärdebygdens intresseförening tidigare varit dels så kallade kolartorp dels finnbosättningar men även fäbodar till Norrbo och Västansjö. Ett flertal gruvhål finns som minnen efter gruvdriften som har präglat bygden, en verksamhet som dock dog ut efter andra världskriget.

Av häradskartan från 1866 (föregående sida) tycks Löfsjö Masugn i Floda socken ha ägt marken i nedre delen av reservatet vid denna tid. Det ser ut att vara ett bra läge för någon verksamhet (hytta, kvarn, såg) som Löfsjö kan ha köpt in. Omfattningen av denna verksamhet har dock inte kunnat spåras.

Verksamheterna i och kring Gänsberget har förstås påverkat reservatet kraftigt genom tiderna. Viktigast för naturvärdenas vidkommande är att häradskartan tydligt visar att både ett område i den övre delen, i anslutning till byn Gänsberget, och ett område i den nedre delen har nyttjats för slätter och/eller bete. Dessa delar utmärker sig också genom att trädsymbolerna markerar att lövträd dominerar.

Föregående sida: Ekonomiska kartan från 1966 som bland annat visar tidigare skiftesstrukturer och skogens karaktär vid det årtalet.

Jakt, fiske och övrigt friluftsliv

Jakten i området utövas av Skillbergs jaktklubb. Älgjakten förvaltas inom Gyllbergets Älgförvaltningsområde och Grangärde Älgskötselområde. Ett avtal om jakträttsupplåtelse har träffats mellan Naturvårdsverket och Bergvik Skog Väst AB och gäller fram till 30/6 2020. Fiskevatten saknas.

Under guckuskons blomning besöks den aktuella delen av reservatet ganska flitigt av de stigar som finns att döma.

Infrastruktur

Genom området löper vägen upp mot Gänsberget samt den skogsbilväg som följer sjön Gänsens östra strand. Vägarna förvaltas av Bergvik. Servitut finns till förmån för naturreservatet som medger nyttjande av tillfartsvägen från allmän väg Norshyttan-Lövsjön. Reservatet är därmed mycket lättillgängligt.

Natura 2000

Allmänt

Gänsberget ingår i det europeiska nätverket av skyddad natur som kallas Natura2000. Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom att peka ut Natura2000-områden åtar sig länderna att långsiktigt bevara de utpekade värdena i områdena. För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i skötselplanen om området även är naturreservat.

Tillståndsplikt och samråd

Föreskrifterna för naturreservatsbeslutet gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura2000. Tillstånd krävs för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön inom området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena bör man samråda med Länsstyrelsen innan åtgärder i eller intill ett Natura2000-område påbörjas. Vid skogsbruksåtgärder är Skogsstyrelsen tillsynsmyndighet.

Utpekade Natura 2000-naturtyper

Tabellen nedan redovisar ingående naturtyper enligt EU:s art- och habitatdirektiv, arealer som är godkända av EU-kommissionen, framtida målarealer och bedömning om naturtyperna uppvisar ett gynnsamt tillstånd i området idag. Karta över naturtypernas utbredning finns nedan. En kommentar kan vara att skogen uppenbart är av karaktären örtrik, näringsrik granskog av fennoskandisk typ (9050), men denna typ har inte urskilts i rapporteringen till EU. Om skötselinsatser i form av bete blir aktuella kan även naturtypen "trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ" (9070) komma i fråga. Naturtyper av marginell utbredning har inte särredovisats, men framgår av naturtypskartan.

Utpekade naturtyper	Areal godkänd av EU (ha)	Målareal (ha)	Bevarandetillstånd idag
7230 Rikkärr	7,7	7,7	Gynnsamt
9010 Västlig taiga*	42,9	42,9	Gynnsamt

*Prioriterad naturtyp enligt Art- och habitatdirektivet

Utpekade Natura 2000-arter

Tabellen nedan redovisar ingående arter enligt EU:s art- och habitatdirektiv och bedömning om arterna har gynnsamt tillstånd i området idag.

Utpekade arter	Bevarandetillstånd idag
1902 Guckusko (<i>Cypripedium calceolus</i>)	Gynnsamt
1013 Kalkkärrsgrynsnäcka (<i>Vertigo geyeri</i>)	Gynnsamt

Bevarandesyftet med Natura 2000-området

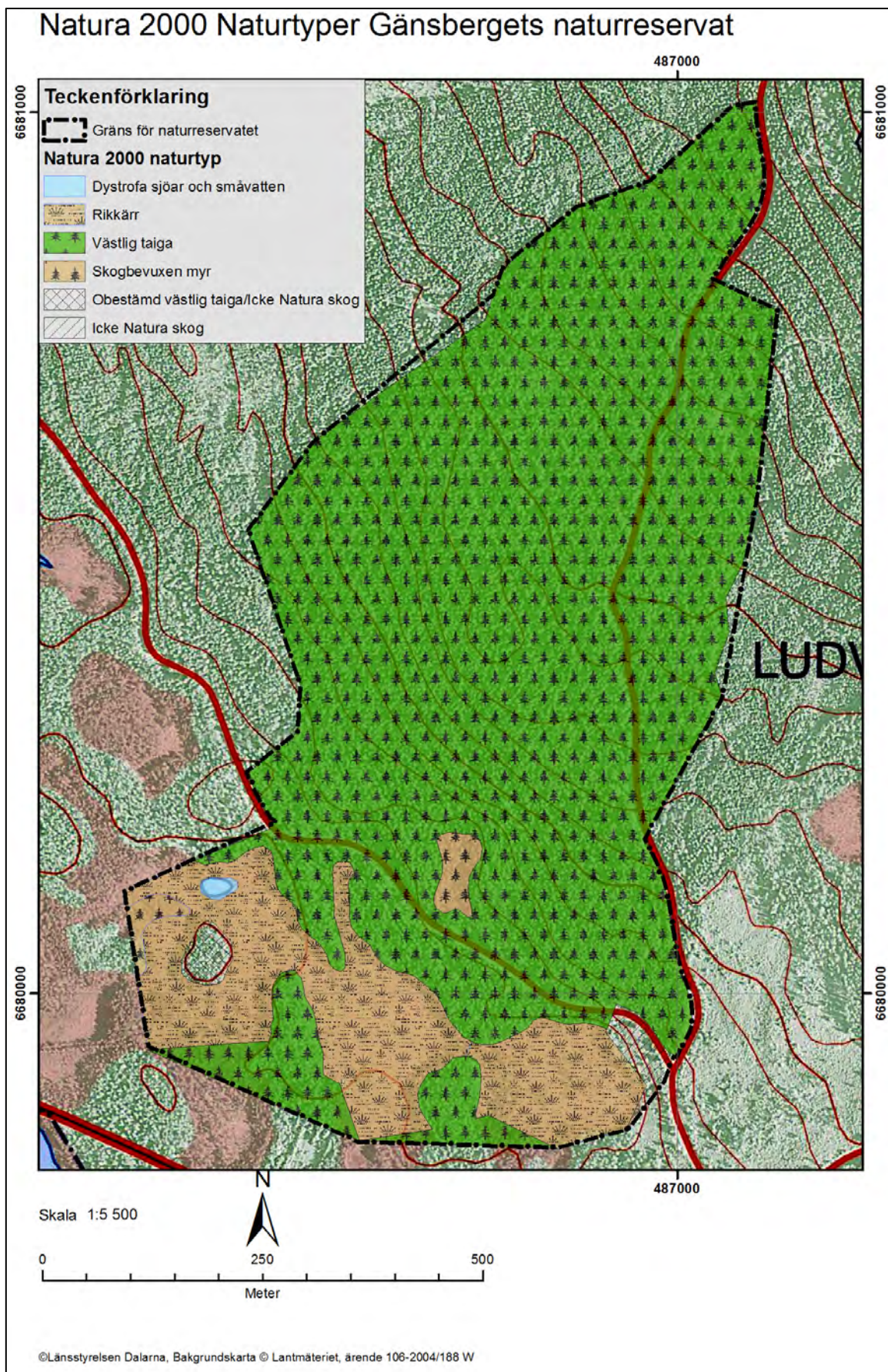
Syftet med Natura 2000-området Gänsberget är att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

I Natura 2000-området Gänsberget är de prioriterade bevarandevärdena bevarandet av skogsnaturtypen västlig taiga, tillsammans med naturtypen rikkärr. De ska präglas av naturlig dynamik och frånvaro av annan mänsklig påverkan än jakt eller friluftsliv. Den naturliga hydrologin ska bevaras, vilket även bidrar till bevarandet av arterna guckusko och kalkkärrsgrynsnäcka som förekommer i området.

Motivering

Barrskogen i området hör till de mest välbevarade kalkpåverkade skogsmiljöerna i Dalarna och rikkärren är likaledes bland de högst värderade inom länet. Hydrologin i området är endast i liten utsträckning påverkad och bidrar till områdets sammantaget mycket höga naturvärden.

Prioriterade åtgärder

Området är skyddat som naturreservat. Något ytterligare behov av bevarandeåtgärder är inte känt. Om miljön där guckuskon växer förändras kan dock åtgärder för att främja denna art bli aktuella.

Hotbild mot utpekade värden inom Natura 2000-området

9010 Västlig taiga

Exploatering.

Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.

Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, dikning, plantering och användandet av främmande trädslag.

Markskador. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras. Detta gäller större markskador.

Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet. På landskapsnivå utgör fragmentering ett betydande hot genom att partier med äldre skog förekommer allt mer isolerat, och genom att sammanhängande områden med kontinuitetsskogar splittras upp genom avverkningar.

Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.

Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska krafter är översvämning, vind och angrepp av insekter och svamp.

Systempåverkande arter, till exempel klövvilt som i betydande delar av Norrland har påverkat förekomst av asp, rönn, sälg negativt. Andra hot är invasiva främmande arter som har potential att skada den naturliga floran och faunan. Beträffande vildsvinen i Gänsberget och dess närhet bör utfodring undvikas i reservatets omgivning för att inte locka vildsvinen att uppehålla sig i området. Viss påverkan kan och behöver inte undvikas, men graden av påverkan bör ligga på en låg eller måttlig nivå.

7230 Rikkärr

Befintliga och tidigare genomförda ingrepp i form av **dikning** och andra markavvattande åtgärder liksom dämning påverkar naturtypens hydrologi och hydrokemi, vilket kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning. Effekterna kan vara uttorkning, ökad igenväxning och erosion.

Skogsbruk, avverkning, körning och andra åtgärder påverkar hydrologi, lokalklimat och markstruktur. Den blöta miljön är känslig för sönderkörning. Avverkning av närliggande fastmarkskog kan orsaka läckage av näringsämnen.

Spridning av kalk, aska eller gödningsämnen ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Motsvarande spridning av kemiska substanser i närheten kan också skada naturtypen genom luftburen deposition eller genom transport med tillrinnande vatten.

Ökad **våtdeposition av kväve** kan påverka naturtypen och öka igenväxningstakten.

Samhällsbyggnad med nya kommunikationsleder, anläggningar etc kan direkt eller indirekt förstöra eller orsaka skada på naturtypen.

Anläggning av skogsbilvägar över eller i närheten av naturtypen kan förutom påverkan på den fysiska miljön påverka hydrologin och/eller hydrokemin i ett område.

1902 Guckusko

Kalavverkning med ett fåtal lämnade träd öppnar oftast omgivningarna alltför drastiskt, och även om inga direkta skador skett på guckuskobestånden så kan andra arter få konkurrensfördelar genom den frigjorda näringen och konkurrera ut guckuskon.

Körskador i samband med skogsbruk kan lätt ge upphov till lokalt ändrad hydrologi som kan vara mycket skadlig på guckuskobestånden.

Tramp kring välbesökta guckuskolokaler kan kompaktera marken så att hydrologin förändras samt effektivt hindra arten att spridas vegetativt.

Insamling och uppgrävning för inplantering i trädgårdar eller försäljning förekommer trots fridlysning och påverkar i synnerhet mindre, isolerade, populationer kraftigt.

1013 Kalkkärrsgrynsnäcka

Det allvarligaste hotet mot kalkkärrsgrynsnäckan är **utdikning, dränering och andra ingrepp** som ändrar de hydrologiska förhållandena och leder till uttorkning av artens livsmiljöer. Arten kan påverkas negativt även av perifera dikningsföretag, ledningsgrävning och vägdragningar om de leder till sänkt grundvattennivå eller ändrad hydrologi på lokalerna.

Eutrofiering leder till igenväxning och förändrade växtsamhällen.

Upphörd hävd kan leda till omfattande igenväxning med träd och buskar.

För höga djurtätheter kan leda till att rikkärrens strukturer förändras samtidigt som det i värsta fall kan leda till eutrofiering till följd av allt för stor tillförsel av urin och dynga från djuren.

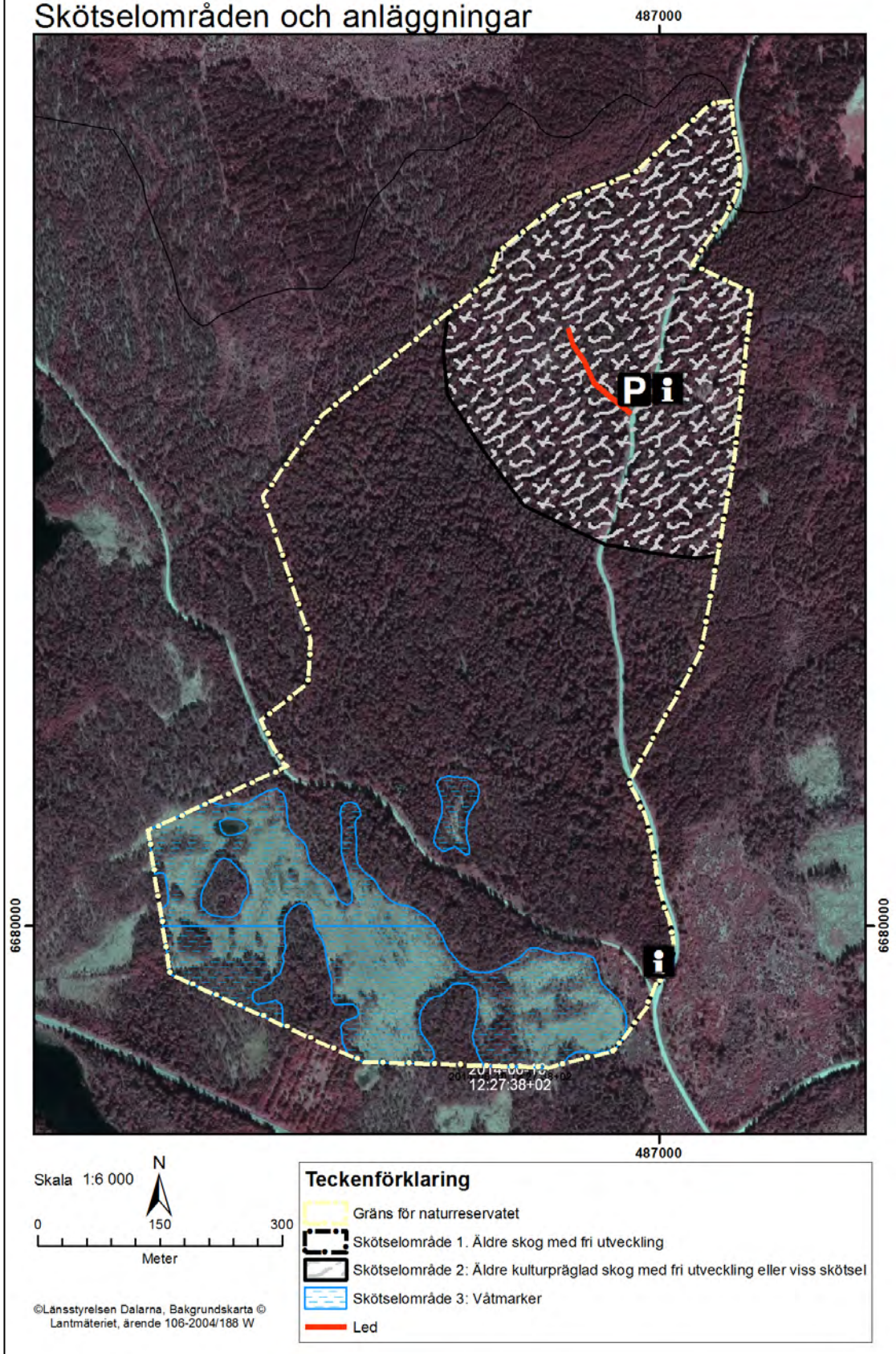
Stödutfodring i marker med betade rikkärr kan leda till eutrofiering och igenväxning med högrötsvegetation.

Källförteckning

- Almqvist, E. 1949: Dalarnes Flora. Lund
- Aronsson, G. 2006: Åtgärdsprogram för bevarande av violgubbe. Naturvårdsverket rapport 5638.
- ArtDatabanken. 2000: "Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken SLU.
- ArtDatabanken. 2014: Arter & naturtyper i habitatdirektivet – bevarandestatus i Sverige 2013. ArtDatabanken SLU.
- Rynéus, T och Bratt, L. 1988: Naturvårdsprogram för Kopparbergs län. Länsstyrelsen i Kopparbergs län. Rapport nr 1988:1.
- Dalarnas Botaniska Sällskap, 1993: Hotade och sällsynta växter i Dalarna – kärlväxter.
- Campbell Fred: Inventeringsprotokoll beträffande guckusko -växtplatsen Gänsberget. Länsstyrelsen opublicerat.
- Hjelmqvist, S. 1966: Beskrivning till Berggrundskarta över Kopparbergs län. SGU, Ser Ca, nr 40.
- Kirppu, S. 2016: Fjälltaggsvampar och violgubbar. Länsstyrelsen Dalarna, rapport 2016:14.
- Nitare, J. 2006: Åtgärdsprogram för bevarande av rödlistade fjälltaggsvampar. Naturvårdsverket rapport 5609.
- Sundberg, S. 2006: Åtgärdsprogram för bevarande av rikkärr. Naturvårdsverket rapport 5601.
- Sveriges Geologiska Undersökning. 2013: Berggrund 1:250 000 – databas.
- Sveriges Geologiska Undersökning. 2013: Jordarter 1:100 000 – databas.
- Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1, NV-04493-11, Beslutad: maj 2012, Näringsrika granskogar kod: 9050
- Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1 NV-04493-11 Beslutad: november 2011, Rikkärr kod: 7230
- Vägledning för svenska arter i habitatdirektivets bilaga 2 NV-01162-10 Beslutad: 20 januari 2011, Guckusko *Cypripedium calceolus* EU-kod: 1902 samt Kalkkärrsgrynsnäcka EU-kod 1013.
- Waldén, H. 2001. Dalarnas landmollusker. Länsstyrelsen Dalarna 2001:14.

Naturreseptatet Gänsberget Skötselområden och anläggningar

Plandel

Avvägningar mellan bevarandevärden

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och att skydda, vårda och återställa värdefulla naturmiljöer samt att skydda och säkerställa livsmiljöer för skyddsvärda arter. Områdets naturskog och andra ingående naturmiljöer samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och bevarandet av naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses genom:

- Syftet ska nås genom att skogsmark, myr och övriga naturmiljöer med dess flora och fauna utvecklas fritt.
- Om uppföljning visar att behov föreligger ska åtgärder vidtas för att gynna arterna guckusko och kalkkärrsgrynsnäcka som båda ingår i EU:s art- och habitatdirektiv.
- Om uppföljning visar att de rödlistade, kalkgynnade svamparterna har negativ populationsutveckling ska åtgärder vidtas för att gynna dessa arter.
- Åtgärder vidtas för att underlätta allmänhetens besök.

Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet är främst avsatt för att säkerställa och utveckla de biologiska värdena, varför nya leder och andra anordningar för friluftslivet endast får lokaliseras på ett sätt så att biologiska värden ej äventyras.

Vildsvin: Vildsvinens inträde i skogsekosystemet kommer medföra en stor påverkan på marken och vegetationen. Viss risk finns att en kortsiktigt negativ påverkan kan ske på olika arter, exempelvis guckuskon. I det långa loppet bör dock vildsvinens bök ses som en naturlig och positiv störningsfaktor som bidrar till omrörning i markskiktet och större artdiversitet. Rimligen är vildsvinsbök ingen nyhet för flertalet av reservatets arter eftersom detta har varit en störning som har förekommit under årtusenden. Några åtgärder för att aktivt reducera vildsvinen i reservatet, utöver den jakt som bedrivs av jaktlaget, bör därför ej vidtas. Utfodring bör inte ske i reservatets omgivning eftersom detta kan locka svinen att uppehålla sig mer än nödvändigt i reservatet och därmed orsaka en än kraftigare påverkan av markskiktet.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Bevarandemålen har utformats i enlighet med de nationella riktlinjer som gäller för formulering av bevarandemål för skyddad natur. Reservatet är indelat i 5 skötselområden:

1. Äldre skog med fri utveckling
2. Äldre kulturpräglad skog med fri utveckling eller viss skötsel
3. Våtmarker
4. Värdefulla artförekomster
5. Friluftsliv och anläggningar

Skötselområde 1: Äldre skog med fri utveckling

Beskrivning

Skötselområdet omfattar de delar av skogsmarken som är mindre tydligt påverkad av skogsbete. Skogen utgörs av barrblandskog, ibland helt grandominerad och ofta med sparsamt fältskikt. En påtaglig självgallring sker, varför mängden död ved ställvis är stor. De nedre delarna har inslag av kalkpåverkade, örtrika stråk med förekomst av flera rödlistade marksvampar.

Bevarandemål

Området präglas av olikåldrig barrblandskog. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande störningar i form av t.ex. stormfällning, vildsvinsbökande och/eller insektsangrepp kan leda till att hela eller delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling. Arealen Västlig taiga ska vara 42,9 ha inklusive skötselområde 2.

Skötselåtgärder

Fri utveckling. Om uppföljning av marksvamparna visar en negativ trend bör dock åtgärder, främst i form av skogsbete, övervägas. Sådana åtgärder lämpar sig bäst i skötselområde 2 som har en glesare beståndsstruktur, men skulle sannolikt gynna marksvamparna även i detta skötselområde.

Foto från den örtrika, gamla granskogen i sluttningsens nederdel inom skötselområde 1. Skogen ger ett intryck av att ha varit orörd under lång tid.

Skötselområde 2: Äldre kulturpräglad skog med fri utveckling eller viss skötsel

Beskrivning

I områdets övre delar är skogen av yngre datum, om än starkt olikåldrig vilket sannolikt är en konsekvens av äldre tiders "bondskogsbruk" i kombination med skogsbete och även mindre odlingar. Ört- och lövrikedom präglar delar av skogen, liksom kalkpåverkan i vissa stråk. Vildsvin har omgestaltat markskiktet i betydande omfattning. Här finns den välbesökta platsen med guckusko, belägen strax intill ett mindre rikkärr i skogen.

Bevarandemål

Områdets struktur och sammansättning präglas av luckighet, lövrikedom och örtrikt fältskikt. Arealen Västlig taiga ska vara 42,9 ha inklusive skötselområde 1.

Skötselåtgärder

Löpande skötsel

Återkommande uppföljning av träd- och markskikt samt av guckuskons utbredning och numerär får utvisa om behov av skötselåtgärder föreligger. Skötsel kan ske i form av

röjning av växtliga granar som riskerar att öka markbeskuggningen och hämma fältskiktet. Alternativ skötsel kan vara skogsbete om möjlighet att åstadkomma sådan uppstår. Betet bör i så fall helst ske relativt sent på säsongen, lämpligen från mitten av juli.

Örtrik, luckig, grandominerad skogsmark inom det västra guckuskoområdet, skötselområde 2..

Skötselområde 3: Våtmarker

Beskrivning

Mer eller mindre öppna kärr med stor variation i kalkpåverkan och i och med detta av kärrtyper alltifrån extremrikkärr (blå avgränsning nedan) till fattigkärr och rismossar. Äldre påverkan av bete eller slätter kan medföra att en pågående naturlig igenväxning sker, men i så fall mycket långsamt.

Bevarandemål

Områdets kalkpåverkade kärr ska ha en bibehållen karaktär som uppvisar stor variation i struktur och artrikedom, och med rikkärrets karakteristiska artsammansättning. Uppföljningsytor finns utlagda för att följa våtmarkernas utveckling. Arealen rikkärr ska vara 7,7 hektar.

Skötselåtgärder

Ingen skötsel.

Del av rikkärret i söder med gles bladvass och axag i botten.

Skötselområde 4: Värdefulla artförekomster

Kalkkärrsgrynsnäcka (Vertigo geyeri, 1013)

Beskrivning

Kalkkärrsgrynsnäckan är en endast ett par mm stor snäcka som är knuten till kalkrika kärr, helst till extremrikkärr likt Gänsmossen. Främst förekommer den i landets kalkområden, men spridd förekomst i andra trakter med lokala kalkförekomster såsom i Bergslagen. Arten ingår i EU:s art- och habitatdirektiv samt omfattas av ett nationellt åtgärdsprogram för bevarande. Snäckan bedöms ha "dålig" bevarandestatus inom berörd

biogeografisk region enligt ArtDatabanken (2014). Den klassas som hänsynskrävande på nationella rödlistan.

Förekomst i området

Vid Gänsmossen återfanns arten 31 augusti 2011 av Ted von Proschwitz rikkärret nedanför skogsbilvägen. Von Proschwitz föreslår ”fri utveckling som rikkärr” som lämpligaste skötseln för lokalen.

Bevarandemål

Kalkkärrsgrynsnäckan ska fortleva i områdets rikkärr och ha en gynnsam bevarandestatus.

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Inga åtgärder.

Löpande skötsel

Ingen skötsel.

Uppföljning

Uppföljning av arten bör ske inom ramen för den nationella uppföljningen av Natura-arter

Guckusko (Cypripedium calceolus, 1902)**Beskrivning**

Guckuskon är sedan 2005 inte längre upptagen på den svenska rödlistan, men arten är mycket sällsynt i många andra länder inom EU. Guckuskon bedöms ha gynnsam bevarandestatus inom berörd biogeografisk region enligt ArtDatabanken (2014). I Dalarna förekommer guckuskon på ett 50-tal lokaler. Se vidare ArtDatabanken (2000) ”Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000” där artens biologi, status och hotbild beskrivs samt åtgärder föreslås.

Förekomst i området

Guckuskon vid Gänsberget växer inom två områden på ömse sidor om vägen. Platserna är grandominerade, men med ett betydande lövinslag samt tydligt käll- och kalkpåverkade med artrik flora. En viss luckighet finns i trädskiktet, men i stort sett är det slutet med till synes ganska stabila förhållanden vad gäller gran- och lövföryngring. Slutsatsen av detta är att lokalen bör kunna vara gynnsam för guckuskon under överskådlig framtid.

Guckuskons förekomstområden inringade.

Guckuskon har följts genom åren från att Gustaf Tholander uppskattade mängden redan 1960, därefter Sören Nyström 1973 och från 1986 av Fred Campbell.

Inventeringsår	Totalt antal plantor	Antal plantor utan blom	Antal plantor med blom	Plantor med enkel blom	Plantor med dubbla blommor
1960			72		
1973			33		
1986	150	119	31	27	4
1987	102	88	14	13	1
1988	100	92	8	8	0
1989	153	118	35	28	7
1990	102	88	28	13	1
1991	122	87	35	33	2
2002	186	(97 +?)	67	57	10
2005	87	61	26	20	6

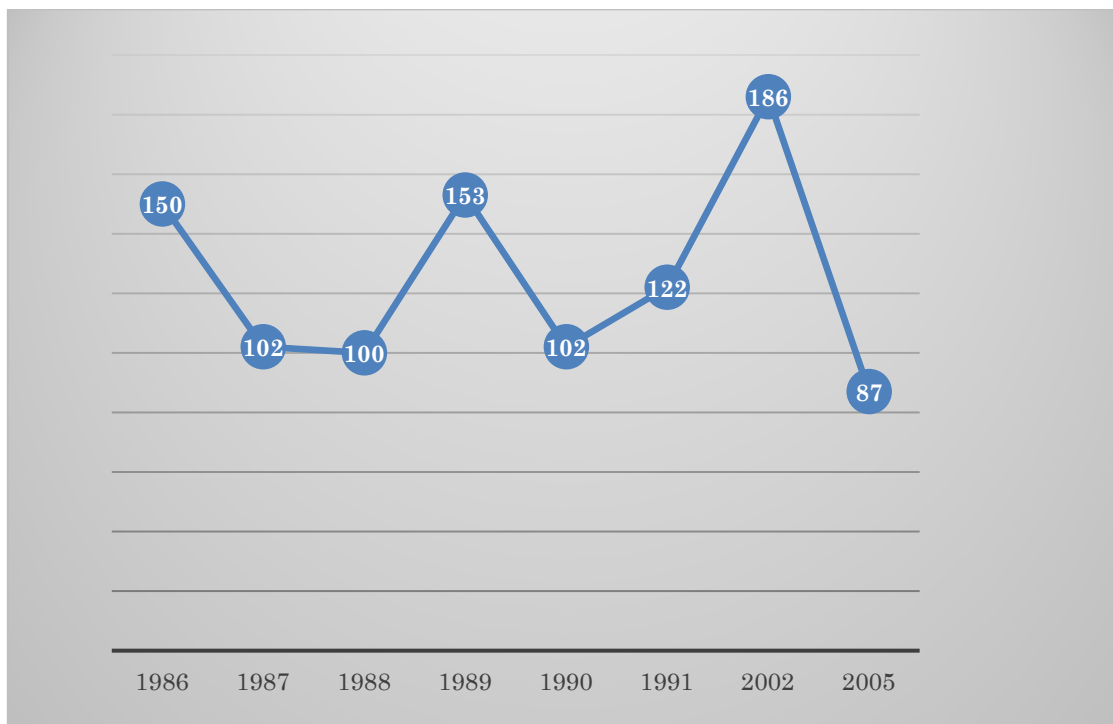

Diagram över det totala antalet plantor av guckusko vid Gänserget de år som inventering har skett.

Bevarandemål

Guckuskons bestånd är fortsatt livskraftiga. Antalet plantor bör inte understiga 90 mer än tre år i följd.

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Inga åtgärder behövs.

Löpande skötsel

Ingen skötsel. Om uppföljning visar att arten för en tynande tillvaro ska en försiktig utglesning av träd- och buskskiktet utföras. Om skogsbete återintroduceras bör betet förläggas till sent på säsongen.

Uppföljning

Uppföljning av arten bör ske med minst intervallet fem år, eller om möjligt tätare.

Violgubbe (Gomphus clavatus)**Beskrivning**

Violgubben, vars utseende framgår av omslagsbilden, bildar i våra trakter mykorrhiza med gran och växer ofta i vida häxringar på örtrika, kalkpåverkade marker. Arten påträffas sällsynt i kalkområden och har en östlig utbredningsbild med merparten av förekomsterna i Norduppland. Violgubben är under minskning allteftersom kalkbarrskogar avverkas. Minskning sker sannolikt även eftersom gamla betespräglade skogar, som idag blir allt sällsyntare, tycks vara ett av artens favorittillhåll. Den är därför rödlistad som sårbar. Närmare beskrivning av artens biologi och hotstatus finns i åtgärdsprogrammet för bevarande av violgubbe.

Förekomst i området

Vid Gänsberget återfinns arten i de örtrika grandominerade delarna, särskilt i fuktiga, svackor i terrängen. Arten är påvisad från ett 25-tal växtplatser väl spridda inom reservatet. Så länge skogen bevaras intakt bör förutsättningarna för violgubbens fortlevnad vara uppfyllda, men minskning som en följd av strukturförändring av den av skogsbete präglade skogen kan inte uteslutas.

Bevarandemål

Violgubben har fortsatt stark förekomst i området.

Skötselåtgärder*Initialåtgärder*

Inga åtgärder.

Löpande skötsel

Ingen skötsel. Om minskning påvisas genom uppföljning kan skogsbete som skötselmetod möjligen sättas in för att gynna arten.

Uppföljning

Gänsberget skulle tack vare sin ymniga förekomst av violgubbe kunna vara en strategisk plats för uppföljning av artens utveckling. Ett särskilt program, "Nationell övervakning av violgubbe", finns framtaget som ett resultat av åtgärdsprogrammet. Här finns förslag på lämplig metodik.

Brödtaggsvamp (Sarcodon versipellis)**Beskrivning**

Brödtaggsvampen är en storvuxen taggsvamp som ovanifrån påminner om den vanligare brödtickan. Den bildar mykorrhiza med gran och växer liksom violgubben på örtrika, kalkpåverkade marker, gärna i fuktigare sänkor. Brödtaggsvampen påträffas sällsynt, främst i kalkområden, med en utbredning som främst omfattar landets mellersta delar. Brödtaggsvampen är under minskning allteftersom kalkbarrskogar avverkas och sannolikt även i takt med att forna betesskogar förlorar sin betespräglade karaktär. Den är därför rödlistad som sårbar. Närmare beskrivning av artens biologi och hotstatus finns

i åtgärdsprogrammet för bevarande av rödlistade fjälltaggsvampar respektive för kalkbarrskogar.

Förekomst i området

Brödtaggsvampen växer på ett tiotal platser i Dalarna, varav Gänsberget är den västligaste. I reservatet är den påträffad 2009 av Karin Runesson i ”småblockig gräsrik sluttning 10 m nedanför fuktdrag” strax ovanför skogsvägen västerut.

Gänsberget klassas i länets inventering av skyddsvärda skogar med fjälltaggsvampar (Kirppu 2016) som en av de värdefullaste.

Så länge skogen bevaras intakt bör förutsättningarna för brödtaggsvampens fortlevnad vara uppfyllda. I och med förändring av skogens struktur efter skogsbetets upphörande kan det inte uteslutas att arten missgynnas.

Bevarandemål

Brödtaggsvamp har fortsatt förekomst i området.

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Inga åtgärder.

Löpande skötsel

Ingen skötsel. Återinförande av skogsbete skulle dock kunna gynna arten.

Skötselområde 5: Friluftsliv och anläggningar

Beskrivning

Området saknar helt byggnader och anläggningar. Inga åtgärder finns vidtagna för friluftslivet.

Bevarandemål

Information om reservatet och vilka föreskrifter som gäller där ska finnas på informationstavlor i anslutning till området och via länsstyrelsens hemsida. Parkeringsmöjligheter finns vid vägficka i anslutning till guckuskoområdet. Spänger eller andra åtgärder för att kanalisera besökarens tramp skyddar känsligare delar inom guckuskoområdet.

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Informationstavlor utplaceras i enlighet med skötselkartan. Parkeringsficka iordningställs. Leden märks ut och känsliga delar åtgärdas för att styra besökare rätt.

Löpande skötsel

Underhåll vid behov.

Jakt (och fiske)

Jakten inskränks inte av reservatets föreskrifter. Fiskevatten saknas inom reservatet.

Dokumentation och uppföljning

Dokumentation

Förvaltaren ansvarar för att väl dokumentera alla nyskapande åtgärder och restaureringar. Förvaltaren ska även dokumentera underhållsåtgärder samt tillsyn av friluftsanläggningar.

Uppföljning

Bevarandemål

Uppföljning av de bevarandemål som angetts i skötselplan ska göras som underlag för utvärdering av om syftet med reservatet uppnås. Uppföljningen genomförs av Länsstyrelsen. Uppföljning kommer att ge vägledning om ytterligare bevarandeåtgärder krävs för att upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd.

Restaureringsåtgärder

Uppföljning av alla restaureringsåtgärder ska göras på initiativ av förvaltaren, i samverkan med funktionen för områdesskydd vid länsstyrelsen.

Övriga skötselåtgärder

Förvaltaren ansvarar för att följa upp genomförda skötselåtgärder.

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Åtgärd	Prioritet	Mål med åtgärden	När	Var	Frekvens
Uppmärkning av reservatsgräns	1	Synliggöra reservatsgräns	Inom 1 år	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
Uppsättning och underhåll av informationsskyltar	1	Ökad tillgänglighet	Inom 1 år	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
Folder och webbplats	2	Ökad tillgänglighet	Inom 1-5 år		Engångsåtgärd, underhåll vid behov
Utmärkning och spångning avstig samt iordningställande av parkeringsficka	2	Ökad tillgänglighet	Inom 1-5 år	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
Diverse uppföljning	2	Underlag för eventuella skötselåtgärder	Varierande		Löpande
Införa skogsbete	3	Om intresse finns eller om uppföljning påvisar behov	Vid behov	Se karta	-